

PROBLEMI ZGODOVINE V ŠOLAH

25. zborovanje slovenskih zgodovinarjev v Murski Soboti je 2. oktobra 1990 razpravljalo o pouku zgodovine. Tu objavljamo uvodne besede Darje Mihelič, glavni referat Petra Vodopivca, ki ga je zborovanje sprejelo kot vodilo za nadaljnje delo, in koreferat Prvenke Turk.

Darja Mihelič

UVODNA BESEDA V RAZGOVOR O NOVIH VSEBINAH POUKA ZGODOVINE

Potreba, da bi se v najširšem krogu zgodovinarjev pogovarjali o novih smotrih in vsebinah pouka zgodovine v šolah, ni povsem nova; v sedanjem trenutku pa jo procesi družbenih in političnih sprememb tako v svetovnem kot v ožjem domačem okviru potiskajo še izraziteje v ospredje. Manjše število strokovnjakov — med njimi sta bila posebej prizadevna profesorja Bogo Grafenauer in Peter Vodopivec — se je tem vprašanjem posvečalo zlasti v sedemdesetih letih ob tedanji reformi šolskega sistema. Že tedaj so se izoblikovala nekatera povsem nova izhodišča šolske zgodovine. Na simpoziju o pouku zgodovine v Banja Luki je 1978 prof. Bogo Grafenauer v uvodnem referatu predstavil spremembe, ki jih je reforma srednje šole terjala od predmeta zgodovina. Predočil je nov značaj, cilje in bistvene novosti v učni snovi, ki so kljub spremenjenemu obsegu predmeta v srednji šoli obetali korenito kakovostno izboljšanje zgodovinskega pouka. Njegova izhodišča do danes tudi teoretično niso bila presežena. Nekatere misli iz referata nameravam tu ponoviti, ker so šle mimo nas preveč neopaženo (povzemam jih po članku: B. Grafenauer, *Zgodovina v usmerjenem izobraževanju*, Naši razgledi 13. 10. 1978, str. 545—546):

Srednješolski pouk zgodovine naj bi dijaka usposobil za razumevanje sodobnega sveta in za samostojno, kritično presojo dogodkov, procesov in struktur našega časa. K temu dodajmo še znano dejstvo, da je zgodovina bistvena za vzgojo in za splošno izobrazbo, da nas realistično seznanja z našo narodno identiteto in s tem omogoča, da znamo razumeti in ceniti same sebe brez lažnih mitov o naši preteklosti. Kljub tem nalogam, ki dajejo zgodovini v šoli nepogrešljiv pomen, pa smo venomer priča pojavu, da ta predmet predstavljamo sramežljivo skromno in se zanj ne znamo prav potegniti. Dejstvo je, da je zgodovina pogosto tarča napadov prav humanistov (npr. slavistov), da o nerazumevanju večine drugih strok zanj sploh ne govorim. To je rezultat dolgotrajnega načrtnega krnjenja družbenega ugleda pedagogov na vseh stopnjah, dolgoletne negativne selekcije učiteljskega kadra, a tudi — roko na srce — nezanimivosti in zastarelih konceptov šolske zgodovine, ki se je nove misli ne primejo.

Omenjeni referat je predočil tudi novo ponudbo zgodovinarjev za organizacijo in vsebinsko prenovu pouka zgodovine. Osnovni misli sta bili: težišče zgodovine naj preide na zgodovino sveta; analiza dogodkov in naše zgodovine bi se naj obravnavala predvsem tedaj, kadar ti pomenijo bistveni del obče zgodovine, oziroma kadar predstavljajo vzorec za tipične zgodovinske procese. Zgodovinski pouk naj ne temelji več na posredovanju politične zgodovine, ampak celotne zgodovine človekovega bivanja v prostoru. Referat je okvirno predstavil tudi vrsto tem, ki bi se jim naj predmet posebej posvečal, in sicer od predstavitev podobe sveta, ki je bil znan v posameznih razdobjih, prek težišč populacije v različnih časih, razmerja med razvitim in nerazvitim svetom, go-

spodarsko-družbene razdelitve sveta, integracijskih dejavnikov v človeški družbi, povezovanja človeške družbe, do razrednih bojev in političnih sistemov. Zahtevne teme, ki bi jim pravzaprav morali podrediti tudi fakultetni pouk! Predlog je vseboval tudi periodizacijsko shemo, po kateri naj bi se pouk ravnal.

Nove misli o srednješolski zgodovini so vzbudile razmeroma skromen odmev pri tistih, katerih delo so zadevale — s tem menim tako na učitelje zgodovine kot na uradne diktatorje reforme šolskega sistema. Seveda niso bile nikdar uresničene, in niso niti slučajno prodrle v šolske učbenike. Zgodovinske vsebine v šoli so torej ostale v bistvu nespremenjene in za povprečnega dijaka, žal, tudi nezanimive in odbijajoče. Namesto da bi vzgajal v razumevanje sodobnega sveta, je bil zgodovinski pouk pogosto celo v nasprotju s tem, kar je šolarja učilo vsakdanje življenje. Tu imam v mislih vrsto ideologiziranj in mitičnih predstavitev naše preteklosti, ki jih je sedanjost postavljala na laž, črno-belih subjektivnih resnic, pa tudi prepogosto sociološko navlako, ki ni nikogar pritegnila, še več, delovala je odbijajoče, da ne rečem nevzgojno. Pri tem ne mislim le na interpretacije polpreteklih dogodkov oziroma sodobne zgodovine, čeprav so prav pri njej ta vprašanja najbolj pereča. Dijak verjetno dandanes doživlja nekaj podobnega, kot je doživljal dijak leta 1948 ob zloglasnem informbiroju, ko je belo nenadoma moralo postati črno.

Kaj moremo torej storiti, da bo zgodovina res posredovala objektivno resnico, ki je ne bo treba popravljati? Subjektivnim sodbam nekdanjih dogodkov, ki izhajajo iz sedanjega trenutka, se bo najbrž treba odpovedati. Take so npr. presoje, da je bil nek pojav v zgodovini dober in pravilen, drug pa slab in napačen. Pri tem mislim na ocene družbenih sistemov, na grdi kapitalizem in na dobri socializem. Problem bo predstavljala tudi razlaga pojma revolucija, ki je s preskokom iz kvantitete v kvaliteto doslej vedno pomenila nekaj pozitivnega. Te in tovrstne pojave in dogodke bo potrebno vnaprej podajati bistveno bolj opisno, pri čemer bo treba izhajati iz življenja vseh tedanjih ljudi. Taka zgodovina bi bila lahko poučna in vzgojna, saj bi posredovala večne resnice in pokazala na večne življenjske vrednote.

Prav v današnjem času pa ima zgodovina možnost, da ponovno postane priljubljena. Njena objektivizacija, prenos težišča na svet v preteklosti, nova izbira tem ji bodo to lahko omogočili. Sedanji svet in trenutek postavljata pred dijaka vrsto dilem in problemov. Zdi se, da je treba zgodovino približati dijaku tudi tako, da obravnavano temo izbiramo v sedanjem trenutku. S tem seveda ne mislim, da jo interpretiramo z današnjimi očmi. Menim le, da bi znal biti prikaz razvoja vrste vprašanj in problemov, s katerimi se soočamo danes, poučen, vzgojen in privlačen za učitelja in za dijaka. Problemi in strahovi, ki nas tarejo danes, pa so vprašanja vojne in miru, svetovnonazorska razdelitev sveta, naše onesnaženo okolje, ki nam streže po življenju, prenaseljenost, lakota in beda in še bi lahko naštevati.